

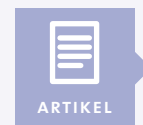
Stigma rond schizofrenie en autisme in de Vlaamse dagbladen

E. THYS, C.I. STRUYVEN, M. DANCKAERTS, M. DE HERT

- ACHTERGROND** Er rust een aanzienlijk maatschappelijk stigma op psychiatrische stoornissen. Onderzoek toont echter ook verschillen aan tussen psychiatrische stoornissen wat betreft stigma. Er zijn aanwijzingen dat de beeldvorming over schizofrenie in de media bijzonder negatief is.
- DOEL** Vergelijken van de berichtgeving over autisme en schizofrenie in de Vlaamse dagbladen wat betreft stigma.
- METHODE** Via de websites van de zeven Vlaamse dagbladen werd gezocht naar alle artikelen verschenen tussen 2008 en 2012 die de zoekwoorden 'autisme/autistisch(e)/autist(en)' en schizofrenie/schizofreen/schizofrene bevatten. De verzamelde artikelen (n = 4181) werden vervolgens ingedeeld naar stigmatiserend gehalte.
- RESULTATEN** In de gevonden artikelen werd overwegend positief bericht over autisme en overwegend negatief over schizofrenie. Het contrast in de berichtgeving over beide stoornissen was zeer groot ($p < 0,0001$) en voor beide stoornissen nam de negatieve berichtgeving toe.
- CONCLUSIE** Het maatschappelijke stigma dat rust op schizofrenie wordt schrijnend weerspiegeld in de Vlaamse dagbladen. Dat over een op een aantal vlakken vergelijkbare stoornis als autisme duidelijk gunstiger bericht wordt, toont aan dat een positievere beeldvorming niet alleen wenselijk, maar ook mogelijk is.

TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 56(2014)6, 365-374

TREFWOORDEN autisme, dagbladen, schizofrenie, stigma, Vlaanderen

Het is een bekend gegeven dat er een maatschappelijk stigma rust op psychiatrische stoornissen, de mensen die eraan lijden en hun omgeving. Stigma is een concept met vele invalshoeken en facetten. Volgens de klassieke benadering van Goffman spreken we van stigma wanneer aan een persoon een eigenschap wordt toegeschreven waardoor deze in diskrediet wordt gebracht en gereduceerd wordt van een volwaardige tot een minderwaardige persoon (Goffman 1963). Het stigma kan volgens Goffman verwijzen naar lichamelijke, maatschappelijke ('tribale') of persoonlijke verschillen, waaronder ook psychiatrische stoornissen. Link en Phelan (2001) stellen dat er van stigma sprake is als *'elementen van labeling, stereotypering, onderscheiding, statusverlies en discriminatie samen voorkomen in een machtsituatie die toelaat dat deze componenten zich ontvouwen'*.

Naast het publieke stigma beschrijft men ook het persoonlijke, geïnternaliseerde stigma, dat bestaat uit waargenomen stigma, ervaren stigma en zelfstigma (Gerlinger e.a. 2013). Als maatschappelijk fenomeen dat tot stand komt in de bredere sociale interactie, wordt het stigma logischerwijs ook weerspiegeld in de media. Door hun sterke ontwikkeling gedurende de afgelopen jaren krijgen de media als klankbord van zowel stigmatiserende als destigmatiserende beeldvorming een steeds toenemend belang. Talrijke publicaties tonen overtuigend aan dat stigma gelieerd met psychiatrische stoornissen door het negatieve gevoel, de uitsluiting en de discriminatie die ermee samenhangen, aanzienlijk bijdraagt tot het lijden verbonden aan een psychiatrische problematiek (Catthoor e.a. 2003; Gerlinger e.a. 2013; Link e.a. 1999; Penn e.a. 1999; Sabbe 2003; Thornicroft 2006; Thornicroft e.a. 2007; Verhaeghe 2008).

Stigma belemmert ook de (h)erkenning en de behandeling van psychiatrische stoornissen.

Op verschillende psychiatrische stoornissen rust niet hetzelfde stigma (Crisp e.a. 2000; Rose e.a. 2011). Zo werd onder meer een verschil aangetoond tussen depressie en psychose in de perceptie door de algemene bevolking (Verhaeghe e.a. 2010). In dit onderzoek werd aan proefpersonen gevraagd om de diagnose van depressie en psychose te stellen bij fictieve personen met typische klachten. Dit lukte veel minder goed bij psychose dan bij depressie en de acceptatie van de stoornissen was ook verschillend. De onderzoekers zagen hiervoor vooral twee, met elkaar samenhangende verklaringen: depressie komt veel meer voor dan psychose en psychose is bij de algemene bevolking onbekend, en dus onbemind. Deze bevindingen bevestigen het eerder aangetoonde cruciale belang van de beeldvorming over psychische stoornissen (Haghighat 2001).

Mogelijk kan er eveneens een verschil gevonden worden in de beeldvorming over autisme en schizofrenie. Met dit onderzoek beogen wij om het stigma voor deze twee stoornissen te vergelijken aan de hand van de beeldvorming erover in de Vlaamse dagbladen.

Schizofrenie en autisme

Hoewel ze tegenwoordig als duidelijk onderscheiden stoornissen beschouwd worden, hebben schizofrenie en autisme ook heel wat raakpunten (Cheung e.a. 2010; Sugihara e.a. 2008). Het zijn beide relatief zeldzame stoornissen: autismspectrumstoornis (ASS) heeft een *lifetime*-prevalentie van ongeveer 6 op 1000 (Van Engeland & Buitelaar 2008), schizofrenie van ongeveer 1 op 100 (Fischer & Buchanan 2012; McGrath e.a. 2008). Het zijn beide ernstige, chronische en potentieel invaliderende aandoeningen.

De mogelijke symptomen van schizofrenie en ASS vertonen een aantal overlappingsen: cognitieve stoornissen zoals problemen met abstract denken en met *theory of mind* (het inschatten van de geestgesteldheid en de motieven van anderen), sociale teruggetrokkenheid, stereotiep gedrag en psychotische toestandsbeelden. Op dit moment worden beide stoornissen beschouwd als neurologische ontwikkelingsstoornissen met een genetische basis (Muhle e.a. 2004).

Ook in de behandeling zijn er parallellen, zoals een structurerende aanpak met aandacht voor voorspelbaarheid en lage *expressed emotion*. Historisch is het ten slotte zo dat de term 'autisme' door Bleuler bedacht werd om het in zichzelf gekeerd zijn bij schizofrenie aan te duiden, en dat autisme in DSM-I en -II getypeerd werd als kinderschizofrenie.

Eén van de belangrijkste verschillen tussen beide stoornis-

AUTEURS

ERIK THYS is psychiater, adjunct kliniekhof, Universitair Psychiatrisch Centrum KU Leuven, campus Kortenberg en hoofdgeneesheer, PSC St.-Alexius, Elsene.

CATHARINA STRUYVEN is kinder- en jeugdpsychiater in opleiding, dienst Kinderpsychiatrie, UPC KU Leuven, campus Gasthuisberg.

MARINA DANCKAERTS is kinder- en jeugdpsychiater, UPC KU Leuven, campus Gasthuisberg en hoogleraar Kinder- en Jeugdpsychiatrie, departement Neurowetenschappen, KU Leuven.

MARC DE HERT is psychiater-psychotherapeut, hoofd-geneesheer, Universitair Psychiatrisch Centrum KU Leuven, campus Kortenberg en professor, departement Neurowetenschappen, KU Leuven.

CORRESPONDENTIEADRES

Erik Thys, Renbaanlaan 37, 1050 Brussel, België.

E-mail: erikthys@me.com

Geen strijdige belangen meegedeeld.

Het artikel werd voor publicatie geaccepteerd op 5-11-2013.

sen is de leeftijd bij het optreden van de eerste symptomen: vóór de leeftijd van drie jaar voor ASS en vanaf de adolescentie voor schizofrenie. Dit verschil impliceert dat een belangrijk deel van de personen met ASS kinderen zijn en dat de familie als partner in de behandeling en begeleiding nog vanzelfsprekender is dan bij schizofrenie. Een andere implicatie is dat personen met ASS begeleid worden in residentiële en ambulante settings met een pedagogische inslag, terwijl personen met schizofrenie verwezen worden naar de psychiatrische zorgverlening. Qua ernst en prevalentie zijn beide stoornissen dus vergelijkbaar, maar er zijn ook belangrijke sociodemografische verschillen, die de beeldvorming kunnen beïnvloeden.

METHODE

De opzet van ons onderzoek was om de beeldvorming over schizofrenie en autisme in de Vlaamse dagbladers te vergelijken aan de hand van artikelen waarin deze stoornissen vermeld worden. Alle artikelen kwamen in aanmerking voor inhoudelijke analyse ongeacht de aard ervan (berichtgeving, opiniestukken, 'faits divers', recensies enz.). De zoektermen 'autisme', 'autistisch', 'autistische', 'autist' en 'autisten' (verder genoemd 'zoekterm autisme') respectievelijk 'schizofrenie', 'schizofreen' en 'schizofrene' (verder genoemd 'zoekterm schizofrenie') werden ingevoerd in de zoekfunctie van de websites van de zeven

Vlaamse dagbladen. Deze waren: *Het Laatste Nieuws*, *Het Nieuwsblad*, *Gazet van Antwerpen*, *Het Belang van Limburg*, *De Standaard*, *De Morgen* en *De Tijd*. De krant *Het Volk* ging medio 2008 op in *Het Nieuwsblad* en werd niet apart onderzocht.

De Nederlandstalige versie van de krant *Metro* (oplage 129.862 in 2012 (Centrum voor informatie over de media; CIM)) werd niet geïncludeerd, omdat ze door haar kosteloze verspreiding in treinstations, campussen en enkele handelszaken niet volledig vergelijkbaar is met de andere kranten, en omdat de *Metro*-website geen zoekfunctie heeft.

Tussen 1 januari 2008 en 31 december 2012 werden aldus 4181 artikelen gevonden die één of meer van de zoektermen bevatten.

De verzamelde artikelen werden vervolgens in vier stigma-gerelateerde categorieën ingedeeld: positief, neutraal, negatief en figuurlijk.

Als bijdragend tot *positieve beeldvorming* werden beschouwd: artikelen met positief nieuws over de stoornis zelf of over patiënten, over een veelbelovende aanpak, over positieve initiatieven zoals geldinzamelingen, openingen van sportclubs of tentoonstellingen en over media-evenementen waarin de stoornis op een positieve wijze centraal stond, bijv. films zoals *Ben X* en *A beautiful mind*. Tot deze positieve categorie werden ook artikelen gerekend over een gebeurtenis waarvan een patiënt het slachtoffer was, omdat dit empathie met de patiënt en de stoornis veronderstelt.

Als *neutraal* voor de beeldvorming werden artikelen beschouwd met neutrale medische of zakelijke informatie, bijv. over het – zoals bekend ten onrechte gesuggereerde – verband tussen inenting en autisme.

Tot de categorie *negatieve beeldvorming* rekenden we artikelen met negatieve berichtgeving over de stoornis zelf of over patiënten, in het bijzonder artikelen over misdaden

waarbij gesuggereerd of bevestigd werd dat de dader een patiënt was.

De vierde categorie betrof artikelen waarin de zoektermen *figuurlijk* gebruikt werden (de facto meestal pejoratief). Met het figuurlijk gebruik van autisme wordt meestal bedoeld op sociale onhandigheid, met het figuurlijk gebruik van schizofrenie op ‘gespletenheid’, ‘innerlijke tegenstrijdigheid’ en ‘hypocrisie’.

Alle bewaarde artikelen konden vlot in de vier categorieën ondergebracht worden, een steekproef met een onafhankelijke beoordeling over de artikelen van één kwartaal leverde een overeenkomst van 99% op.

RESULTATEN

De dagbladen

De oplagen en uitgevers van de zeven Vlaamse dagbladen zijn samengevat in **TABEL 1**. Er werd gekozen voor oplagen omdat meetbare verspreiding minder betrouwbare cijfers opleverde.

Nagenoeg identieke dagbladen werden bij elkaar opgeteld. *De Nieuwe Gazet* is actueel slechts een regionale (Antwerpse) uitgave van *Het Laatste Nieuws*. *De Gentenaar* is een regionale uitgave van *Het Nieuwsblad*. De affiliaties van de dagbladen met enkele grote uitgeverijen maken dat ze niet als geheel onafhankelijk gezien kunnen worden. Toch is er een betrekkelijke verdeling van het landschap en is er wat de uitgeverijen betreft geen sprake van een monopolie. Wat de dagbladen zelf betreft, is er een sterke spreiding van de oplagen. Zo is de oplage van *Het Laatste Nieuws* groter dan die van *Het Belang van Limburg*, *De Standaard*, *De Morgen* en *De Tijd* samen. Met dit verschil in oplagen moesten we in de beoordeling van de beeldvorming dan ook rekening houden.

TABEL 1 Oplagen en uitgevers van de zeven Vlaamse dagbladen (bron: Centrum voor Informatie over de Media, CIM)

Dagblad	Dagelijkse oplage (gemiddeld 2008-2012)	Uitgever
<i>Het Laatste Nieuws</i> + <i>De Nieuwe Gazet</i> (HLN)	342.384	De Persgroep
<i>Het Nieuwsblad</i> + <i>De Gentenaar</i> (HNB)	299.962	Corelio
<i>Gazet van Antwerpen</i> (GVA)	120.294	Concentra
<i>Het Belang van Limburg</i> (HBVL)	111.480	Concentra
<i>De Standaard</i> (DS)	106.092	Corelio
<i>De Morgen</i> (DM)	71.007	De Persgroep
<i>De Tijd</i> (TIJD)	41.992	Mediafin (De Persgroep + Rossel)

TABEL 2 Absolute aantallen van de gevonden artikelen per dagblad en categorie voor autisme en schizofrenie

	Autisme	Positief	Neutraal	Negatief	Figuurlijk	Schizofrenie	Positief	Neutraal	Negatief	Figuurlijk
TIJD	29	18	6	20		TIJD	9	57	11	123
DM	79	53	28	18		DM	14	42	77	75
DS	554	141	64	77		DS	67	87	146	253
HBVL	130	21	20	4		HBVL	6	16	36	7
GVA	151	28	25	5		GVA	6	13	42	10
HNB	769	109	62	17		HNB	29	46	103	74
HLN	123	98	30	10		HLN	11	68	84	33
Totaal	1.835	468	235	151		Totaal	142	329	499	575

De artikelen

In de vijf onderzochte jaren verschenen er meer artikelen met de zoekterm 'autisme' (2689 of 64,3%) dan met de zoekterm 'schizofrenie' (1545 of 37%); er was een overlap van slechts 53 artikelen (1,3%) met beide groepen zoektermen. In slechts 22 artikelen werden de woorden 'autist' of 'autisten' gebruikt zonder de als neutraler ervaren termen 'autisme' of 'autistisch(e)'. Dit leidden we af uit de kritische lezerscommentaren die vaak onder artikelen met de term 'autist(en)' te vinden waren. Een geïsoleerd gebruik van de term 'autist(en)' troffen we in de dagbladen *De Tijd*, *Het Belang van Limburg* en *Gazet van Antwerpen* geen enkele keer aan.

Dat de artikelen de zoektermen 'autisme' of 'schizofrenie' bevatten, betekende niet dat ze autisme of schizofrenie als onderwerp hadden. Soms werd er enkel zijdelings naar de stoornissen verwezen, soms slechts in overdrachtelijke zin.

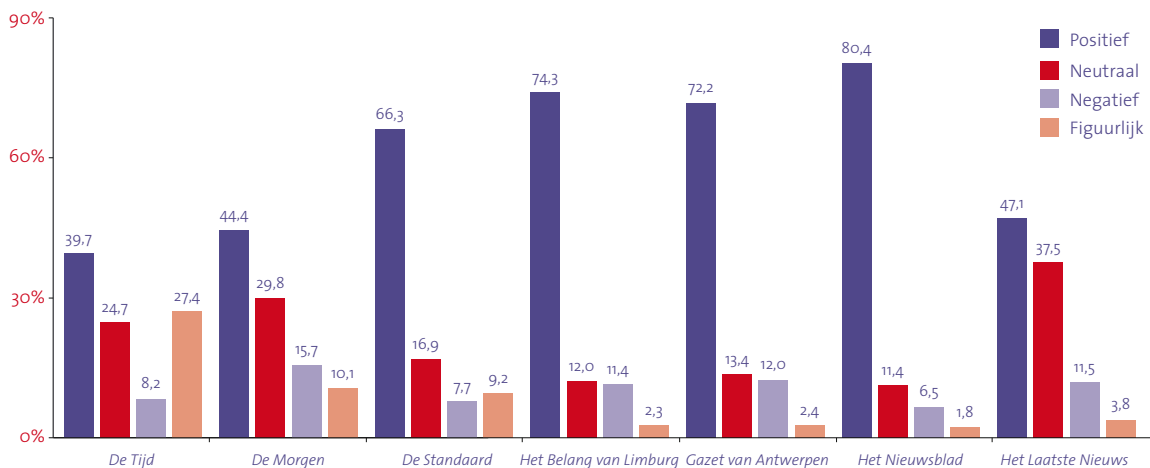
De inhoud van de artikelen was meestal geënt op de actualiteit, waardoor er nogal wat inhoudelijke overlap bestond tussen artikelen die hetzelfde actuele onderwerp behandelden. Sommige artikelen van dagbladen die behoren tot eenzelfde uitgeverij waren bovendien erg vergelijkbaar tot identiek. Hiermee hielden wij bij de verwerking van de gegevens geen rekening omdat wij ons focusten op de totale berichtgeving.

TABEL 2 toont de absolute aantallen van de verzamelde artikelen, ingedeeld per stigmagerelateerde categorie en per dagblad. Hier vallen meteen de overwegend positieve berichtgeving over autisme en de negatieve berichtgeving over schizofrenie op.

Resultaten voor autisme

De quotering van de artikelen waarin de zoekterm 'autisme' werd gevonden, leverde per dagblad de volgende resultaten op (FIGUUR 1).

FIGUUR 1 Zoekterm autisme: aantallen artikelen per dagblad, verdeeld over de verschillende categorieën

In 27,4% van de artikelen in *De Tijd* werd de zoekterm 'autisme' figuurlijk gebruikt. De grootste fractie van de berichtgeving over autisme in deze financieel-economische krant was positief (39,7%) en ging in meerdere artikelen over bedrijven die vacatures openstelden voor personen met autisme, omdat die voor bepaalde taken beter zouden presteren. Er was weinig negatieve berichtgeving over autisme (8,2%), er waren met name ook zeer weinig artikelen waarin autisme gelieerd werd met misdrijven of misdaden.

De Morgen bracht overwegend positief nieuws over autisme (45,2%), heel wat neutrale informatie (30,4%), beperkt negatief nieuws (16,1%) en weinig figuurlijk gebruik (8,3%).

In *De Standaard* werd overwegend positief bericht over autisme (66,3%), er was beperkte neutrale informatie (16,9%) en er waren lage percentages negatief nieuws (7,6%) en figuurlijk gebruik (9,2%).

Het Belang van Limburg, *Gazet van Antwerpen* en *Het Nieuwsblad* berichtten in hoge mate positief over autisme (tot 80,3%), er was beperkte neutrale en negatieve berichtgeving en marginaal figuurlijk gebruik van de zoektermen. De grootste krant, *Het Laatste Nieuws*, had het grootste percentage aan neutrale informatie (37,7%). Bijna de helft van de artikelen bracht positief nieuws (47,6%). Er was beperkte negatieve berichtgeving (11,1%) en weinig figuurlijk gebruik (3,6%).

Resultaten voor schizofrenie

De quotering van de artikelen waarin de zoekterm schizofrenie werd gevonden, leverde per dagblad volgende resultaten op (FIGUUR 2).

In *De Tijd* werd de zoekterm 'schizofrenie' in 61,5% van de artikelen figuurlijk gebruikt. Politici, industriëlen en

commentatoren verwezen met de term naar 'gespletenheid' en 'dubbelhartigheid'. Griekenland, de EU, de RS ('Parti schizophrène'), CD&V, de beleggers en vele anderen werden als 'schizofreen' getypeerd. In *De Tijd* troffen we voorts weinig positieve en negatieve berichtgeving aan (4,5 resp. 5,5%) en behoorlijk wat neutrale informatie (28,5%).

In *De Morgen* troffen wij veel negatieve berichtgeving en figuurlijk gebruik aan (37 resp. 36,1%), beperkte neutrale informatie (20,2%) en weinig positief nieuws (6,7%).

In *De Standaard* overtrof het figuurlijke gebruik de andere categorieën. In deze krant werd, samen met *De Tijd*, het vaakst figuurlijk gebruik gemaakt van de zoektermen, dit gold ook voor autisme.

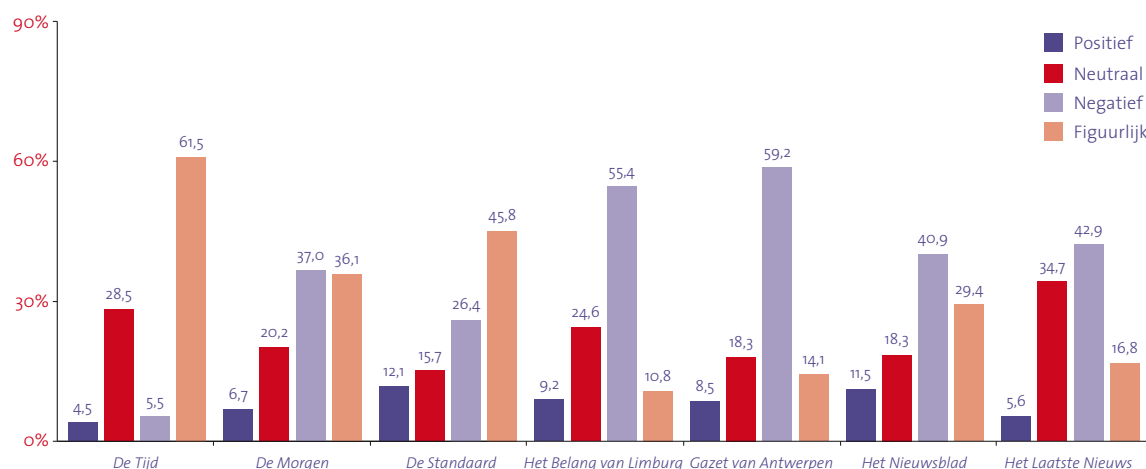
In *Het Belang van Limburg*, *Gazet van Antwerpen*, *Het Nieuwsblad* en *Het Laatste Nieuws* overheerste de negatieve berichtgeving over schizofrenie. In de eerste twee kranten had de lezer meer dan 50% kans om bij het lezen van een artikel dat verwees naar schizofrenie, stigmatiserende berichtgeving aan te treffen. Hoewel *Het Laatste Nieuws* eveneens veel negatieve berichtgeving bracht, viel ook een ruim aandeel van neutrale informatie op (34,7%).

In alle kranten gingen de meeste negatieve berichten wat betrof schizofrenie over daders met (vermeende) schizofrenie. Het ging niet alleen om de in de meeste kranten uitvoerig verslagen moordzaken met Hans V.T., Kim D.G., Léopold S. en Anders B.B., die allen met schizofrenie in verband werden gebracht, maar om gevarieerde berichten over spectaculaire misdaden uit de hele wereld, waaronder veel moorden.

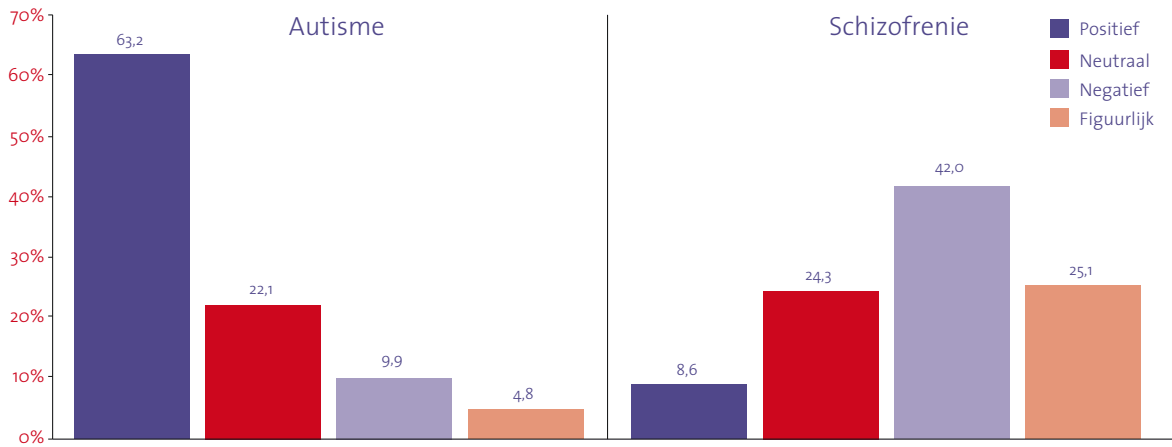
Vergelijking van de zoektermen

In FIGUUR 3 worden de profielen voor autisme en schizofrenie met elkaar vergeleken, wat betreft de categorieën positief, negatief, neutraal en figuurlijk. De balken in de

FIGUUR 2 Zoekterm schizofrenie: aantallen artikelen per dagblad, verdeeld over de verschillende categorieën

FIGUUR 3 Aantallen artikelen per dagblad 2008-2012, verdeeld over de verschillende categorieën, rekening houdend met oplagen

figuur vertegenwoordigen de som van alle artikelen binnen een categorie, gecorrigeerd voor de relatieve oplage van elke krant. De twee profielen vormden nagenoeg elkaars spiegelbeeld en hadden slechts een vergelijkbaar aandeel van neutrale berichtgeving gemeen. De frequentie waarmee de verschillende artikelcategorieën voorkwamen, verschilde significant tussen beide aandoeningen ($\chi^2(3) = 1671,4; p < 0,0001$).

De ratio tussen positieve en negatieve berichtgeving verschilde duidelijk voor beide stoornissen, maar voor autisme en in mindere mate voor schizofrenie daalde dit cijfer over de 5 onderzochte jaren (FIGUUR 4). De stigmatisering in de Vlaamse kranten nam toe.

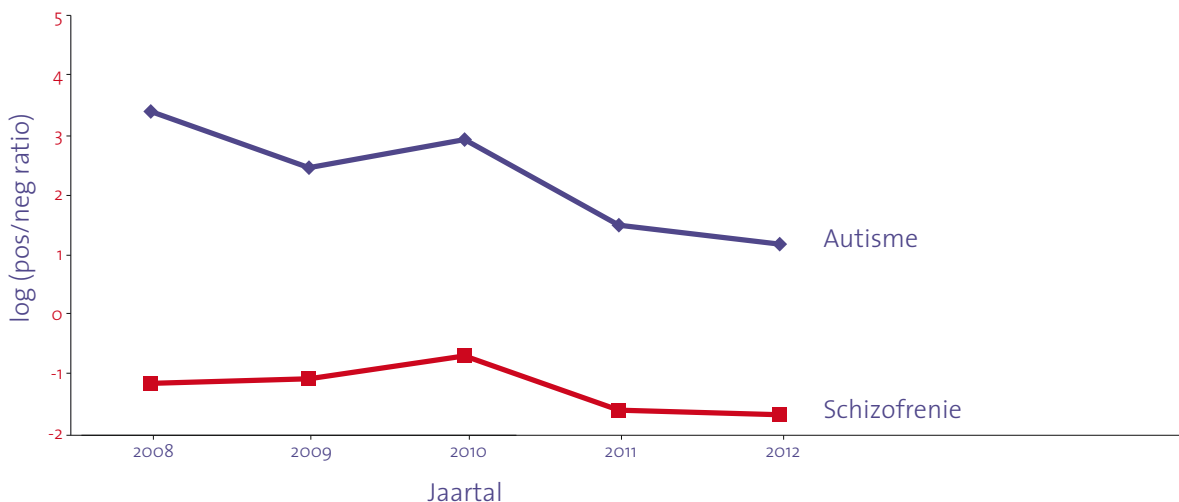
De dagbladen werden ten slotte onderling vergeleken aan de hand van de verhouding tussen het totale aantal positieve en negatieve artikelen, abstractie makend van het figuurlijk gebruik van de termen (FIGUUR 5). Uit de figuur blijkt dat in alle kranten overwegend positief werd bericht over autisme en overwegend negatief over schizofrenie.

BESPREKING

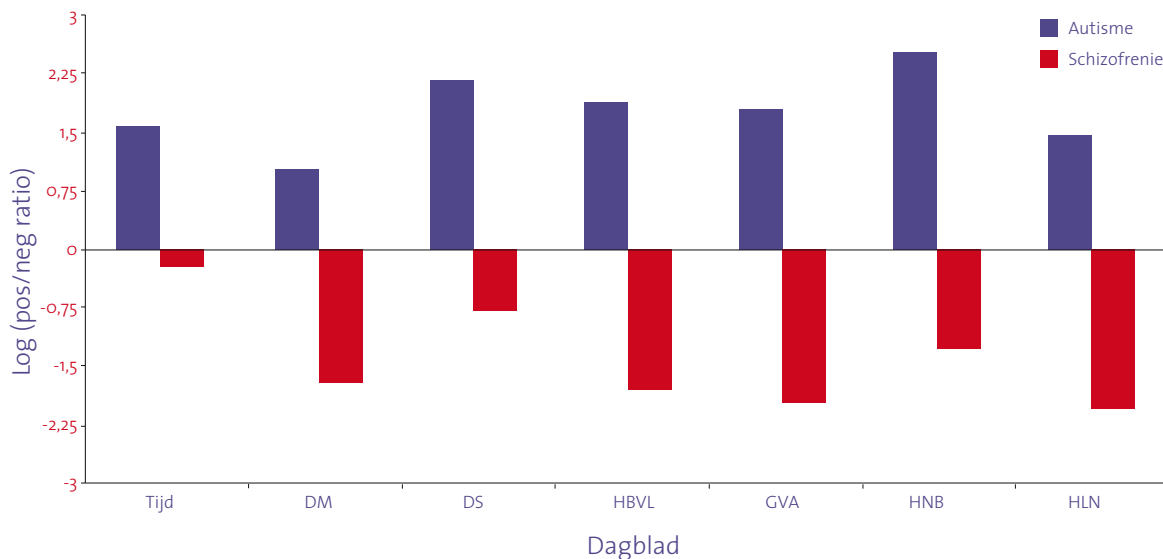
Bespreking van de resultaten

De zoekterm 'autisme' komt in de Vlaamse dagbladen slechts in zeer beperkte mate in een negatieve of stigmatiserende context voor. De krantenlezende leek zal vooral

FIGUUR 4 De verhouding tussen positieve en negatieve berichtgeving over autisme en schizofrenie over de tijd (exclusief figuurlijk gebruik van de termen)

FIGUUR 5 De verhouding tussen positieve en negatieve berichtgeving over autisme en schizofrenie per dagblad (exclusief figuurlijk gebruik van de termen)

vernemen dat autisme te maken heeft met problemen met sociaal contact, dat het hoofdzakelijk kinderen betreft en dat er allerlei initiatieven voor worden opgezet. De zoekterm 'schizofrenie' vertoont een heel ander profiel: er is een overwicht aan berichtgeving over daders met vermeende schizofrenie, beperkt neutraal medisch nieuws en vrijwel geen positief nieuws. Een lezer zal in de Vlaamse dagbladen vooral vernemen dat schizofrenie te maken heeft met een gespleten persoonlijkheid en dat patiënten met schizofrenie onvoorspelbaar en gevaarlijk zijn.

De Tijd komt als minst stigmatiserende krant uit deze vergelijking, met positieve berichtgeving over autisme en vrijwel neutrale berichtgeving over schizofrenie. In de andere kranten is het contrast tussen de berichtgeving over de twee stoornissen vergelijkbaar, met globaal een positievere kijk in *Het Nieuwsblad* en *De Standaard* en een negatievere in *Het Laatste Nieuws* en *De Morgen*. De verschillen tussen de kranten onderling tonen overigens aan dat het redactionele beleid de stigmatisering kan beïnvloeden. In een krant als *Het Belang van Limburg* bijvoorbeeld doet de opvallende gevarieerdheid van de berichtgeving over autisme een gerichte aandacht voor deze problematiek vermoeden.

Het gevonden contrast tussen de beeldvorming over schizofrenie en autisme is bijzonder groot en wijst uit dat er ondanks destigmatiserende initiatieven in Vlaanderen nog steeds een zeer kwalijk en hardnekkig stigma rust op schizofrenie. Een aanzienlijk aantal artikelen met de zoekterm 'schizofrenie' gaat over misdrijven, niet zelden moorden, waarvan een patiënt de dader zou zijn. Dit is schrijnend en is een extreme vertekening van de realiteit.

Het aandeel van personen met een ernstige psychiatrische aandoening (schizofrenie, bipolaire stoornis en psychotische depressie) in gewelddelicten wordt geschat op 5% (Fazel & Grann 2006). Voor autismespectrumstoornis is een dergelijk cijfer niet bekend, maar het percentage patiënten met ASS dat gewelddelicten begaat, wordt op 7% geschat (Langstrom e.a. 2009).

Hierbij speelt voor beide aandoeningen comorbiditeit met middelenmisbruik een belangrijke rol. Het overgrote deel van de gewelddelicten wordt gepleegd door personen zonder diagnose van schizofrenie of autisme. Vaak wordt er terecht op gewezen dat mensen met ernstige psychiatrische aandoeningen veel vaker het slachtoffer dan de dader zijn van gewelddaden, zoals ook de Amerikaanse president Obama deed na de dodelijke schietpartij in Newtown (Obama 2013).

Dat stigmatisering in dagbladen nog erger kan, tonen Britse tabloids zoals *The Sun* (oplage > 2.500.000). Een steekproef toont dat 75% van alle berichtgeving over schizofrenie misdaden met daders met vermeende schizofrenie betreft, met 60% moorden (eveneens berekend via de zoekfunctie op de website van de krant). Deze vergelijking biedt slechts beperkt soelaas, onder meer omdat in deze krant de negatieve berichtgeving over schizofrenie afneemt.

De factoren die Verhaeghe aangeeft om het verschil in acceptatie van psychose en depressie te verklaren, namelijk een hogere prevalentie en betere invoelbaarheid van depressie, verklaren het gevonden verschil tussen schizofrenie en autisme onvoldoende. Ten eerste komen beide stoornissen ongeveer even weinig voor. Ten tweede kan

niet zonder meer gesteld worden dat autisme dichterbij de normale menselijke ervaringen ligt dan schizofrenie. Aangezien autisme een pervasieve ontwikkelingsstoornis is met fundamentele, permanent aanwezige cognitieve en emotionele stoornissen en schizofrenie meer een fluctuerende aandoening, is wellicht het omgekeerde het geval. Zoals we al schetsten, hebben schizofrenie en autisme te veel raakpunten om hun verschillende stigma te baseren op wezenlijke verschillen tussen de stoornissen. Een soms geopperde verklaring, namelijk dat de diagnose autisme een kortere geschiedenis heeft en dus minder vooroordelen uit het verleden met zich meedraagt, is evenmin toereikend. Autismes is gedurende lange tijd beschouwd als de psychiatrische stoornis die het meest aan een verkeerde opvoeding toe te schrijven was (door zogeheten 'koelkastmoeders') en het minst aan biologische factoren. Hierdoor rustte er een aanzienlijk stigma op de ouders van autistische kinderen.

Vandaag de dag wordt autisme beschouwd als de meest door erfelijke factoren bepaalde psychiatrische stoornis. Wat betreft de ouders van personen met ASS heeft de wetenschap derhalve een grote bocht gemaakt en het lijkt dat ze hierin door de publieke opinie gevolgd is. Hiertoe hebben onderzoekers, patiënten- en familieverenigingen en de media ongetwijfeld een belangrijke bijdrage geleverd.

Dit is duidelijk niet gelukt met schizofrenie. Mogelijk spelen de sociodemografische verschillen tussen beide aandoeningen hierbij een rol: personen met autisme zijn gemiddeld jonger, worden in hoge mate vertegenwoordigd door hun familie en begeven zich grotendeels buiten de psychiatrie, terwijl personen met schizofrenie op minder sterke vertegenwoordiging en 'advocacy' kunnen rekenen.

Overwegingen bij de methode

Dit is bij ons weten het eerste onderzoek naar psychiatrische beeldvorming via de zoekfunctie van mediawebsites. Deze benadering biedt het voordeel grote en exhaustieve analyses uit te kunnen voeren. Over de keuze van de zoektermen kan men opwerpen dat de zoekterm 'schizofrenie' op zich een negatievere bijklank heeft dan de zoekterm 'autisme' en al een zeker stigma in zich draagt. De termen 'psychose'/'psychotisch'/'psychotische' zouden mogelijk kleinere verschillen in beeldvorming opleveren. Toch is de keuze te verantwoorden door het feit dat schizofrenie in de psychiatrie nog steeds als neutrale diagnostische term gehanteerd wordt en ook in neutrale, medische berichtgeving de enige geijkte term blijft. Ook zijn er tot op heden geen algemeen aanvaarde alternatieve benamingen voorhanden, en de termen 'psychose'/'psychotisch(e)' komen hiervoor niet in aanmerking omdat ze slechts toestandsbeelden aanduiden.

De keuze voor een aparte categorie 'figuurlijk gebruik' wordt verantwoord door het veelvuldig voorkomen ervan en omdat de artikelen in deze categorie niet letterlijk over de onderzochte stoornissen gaan. Om die reden werden ze niet in de vergelijkingen (FIGUUR 4 EN 5) verrekend, maar toch versterken ze volgens ons mede het stigma. Het gaat immers bijna zonder uitzondering om pejoratief, niet zelden beledigend gebruik van de termen. In het geval van schizofrenie wordt bovendien systematisch het foutieve verband gelegd met 'gespleten persoonlijkheid'. Precies in dit beeld van een verborgen, duistere zijde liggen de vooroordelen van onvoorspelbaarheid en gevaar besloten.

In de vergelijking tussen de dagbladen werd neutraal nieuws beschouwd als neutraal wat betreft stigma. Mogelijk heeft neutraal nieuws echter toch een destigmatiserend effect door de vertrouwdheid met de stoornis te vergroten. Aangezien het aandeel van neutrale berichtgeving voor beide stoornissen ongeveer gelijk is, maakt dit echter geen verschil voor de vergelijking.

In de categorie negatieve berichtgeving kwamen meerdere artikelen terecht over dezelfde sterk gemediatiseerde moordzaken (zoals genoemd in het voorgaande). In deze artikelen wordt een verband met schizofrenie en autisme soms bevestigd, maar vaak ook slechts gesuggereerd of ter discussie gesteld. De opzet van het onderzoek was echter om de artikelen te beoordelen vanuit het standpunt van een onbevangen krantenlezer, waarbij zowel de herhaling van bepaalde berichtgeving als de suggestie van een verband mede de beeldvorming en het stigma bepaalt.

CONCLUSIE

Met dit onderzoek beoogden wij aan de hand van beeldvorming in de dagbladpers zicht te krijgen op verschillen in de perceptie en de stigmatisering van de psychiatrische stoornissen autisme en schizofrenie. Als spiegel van de publieke opinie kan de pers gelden als een maatstaf voor het publieke stigma dat er op deze stoornissen rust.

Het onderzoek toont duidelijk aan dat er in de Vlaamse dagbladen, vergeleken met autisme, op een ronduit negatieve manier over schizofrenie bericht wordt. Ook neemt voor beide stoornissen de negatieve berichtgeving toe. Gezien het uitgebreide en consistente cijfermateriaal is het aannemelijk dat deze gegevens correct het bredere maatschappelijke stigma weerspiegelen.

De pers reflecteert echter niet alleen opinies, maar vormt en verspreidt deze ook. De verschillen tussen de dagbladen tonen aan dat het redactionele beleid de beeldvorming wel degelijk kan beïnvloeden, wat reële mogelijkheden biedt om corrigerend op te treden tegenover het stigma. Hierbij is het ook nodig oog te hebben voor de rol van de psychiatrie zelf.

Een verdere uitdieping van oorzaken en aanpak van de hardnekkige stigmatisering van schizofrenie ligt buiten het bestek van dit artikel. Het moge wel duidelijk zijn dat de situatie ernstig is en er nog zeer grote inspanningen nodig zijn om dit stigma bestrijden. De wijze waarop dit met autisme gebeurde, kan hierbij tot voorbeeld strekken.

 Martien Wampers gaf statistische ondersteuning.

LITERATUUR

- Catthoor KCEER, De Hert M, Peuskens J. Stigma bij schizofrenie. *Tijdschr Psychiatr* 2003; 45: 87-96.
- Cheung C, Yu K, Fung G, Leung M, Wong C, Li Q, e.a. Autistic disorders and schizophrenia: related or remote? An anatomical likelihood estimation. *PLoS One* 2010; 5 (8).
- Crisp AH, Gelder MG, Rix S, Meltzer HI, Rowlands OJ. Stigmatisation of people with mental illnesses. *Br J Psychiatry* 2000; 177: 4-7.
- Fazel S, Grann M. The population impact of severe mental illness on violent crime. *Am J Psychiatry* 2006; 163: 1397-403.
- Fischer BA, Buchanan RW. Schizophrenia: epidemiology and pathogenesis. *UpToDate* 2012.
- Gerlinger G, Hauser M, De Hert M, Lacluyse K, Wampers M, Correll CU. Personal stigma in schizophrenia spectrum disorders: a systematic review of prevalence rates, correlates, impact and interventions. *World Psychiatry* 2013; 12: 155-64.
- Goffman E. *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Englewood Cliffs: Prentice Hall; 1963.
- Haghighat R. A unitary theory of stigmatisation; pursuit of self-interest and routes to destigmatisation. *Br J Psychiatry* 2001; 178: 207-15.
- Langstrom N, Grann M, Ruchkin V, Sjostedt G, Fazel S. Risk factors for violent offending in autism spectrum disorder: a national study of hospitalized individuals. *J Interpers Violence* 2009; 24: 1358-70.
- Link BG, Phelan JC. Conceptualizing Stigma. *Annu Rev of Sociol* 2001; 27: 363.
- Link BG, Phelan JC, Bresnahan M, Stueve A, Pescosolido BA. Public conceptions of mental illness: labels, causes, dangerousness, and social distance. *Am J Public Health* 1999; 89: 1328-33.
- McGrath J, Saha S, Chant D, Welham J. Schizophrenia: a concise overview of incidence, prevalence, and mortality. *Epidemiol Rev* 2008; 30: 67-76.
- Muhle R, Trentacoste SV, Rapin I. The genetics of autism. *Pediatrics* 2004; 113: 472-86.
- Obama B. Remarks by the President and the Vice President on gun violence. 2013 [cited January 16, 2013] <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/01/16/remarks-president-and-vice-president-gun-violence>
- Penn DL, Kommana S, Mansfield M, Link BG. Dispelling the stigma of schizophrenia. II. The impact of information on dangerousness. *Schizophr Bull* 1999; 25: 437-46.
- Rose D, Willis R, Sartorius N, Villares C, Wahlbeck K, Thornicroft G. Reported stigma and discrimination by people with a diagnosis of schizophrenia. *Epidemiol Psychiatr Sci* 2011; 20: 193-204.
- Sabbe BGC. Une tâche sur le silence (Samuel Beckett). *Tijdschr Psychiatr* 2003; 45: 363-5.
- Sugihara G, Tsuchiya KJ, Takei N. Distinguishing broad autism phenotype from schizophrenia-spectrum disorders. *J Autism Dev Disord* 2008; 38: 1998-9.
- Thornicroft G. Profiting from prejudice: Mental illness in the media. Shunned discrimination against people with mental illness. New York: Oxford University Press; 2006. p. 448.
- Thornicroft G, Rose D, Kassam A, Sartorius N. Stigma: ignorance, prejudice or discrimination? *Br J Psychiatry* 2007; 190: 192-3.
- Van Engeland H, Buitelaar JK. Autism spectrum disorders. In: Rutter M, Bishop D, Pine D, Scott S, Stevenson J, Taylor E, e.a., red. *Rutter's Child and adolescent psychiatry (5de dr.)*. Massachusetts: Blackwell; 2008.
- Verhaeghe M. Stigma, een wereld van verschil? Een sociologische studie naar stigma-ervaringen in de geestelijke gezondheidszorg. Gent: Universiteit Gent; 2008.
- Verhaeghe M, Pattyn E, Bracke P. Belgen over psychische problemen en psychische hulpverlening. Stigma in a global context-belgian mental health survey enkele eerste resultaten. *Psyche* 2010; 4: 16-8.

SUMMARY

The stigmatising of schizophrenia and autism in the Flemish daily papers

E. THYS, C.I. STRUYVEN, M. DANCKAERTS, M. DE HERT

BACKGROUND A considerable social stigma is attached to many types of psychiatric disorders. However, research also shows that there are differences in the degree of social stigma attached to psychiatric disorders. There is evidence that the portrayal of schizophrenia in the media is particularly negative.

AIM To compare the degree of stigma in reporting of autism and schizophrenia in the Flemish daily newspapers.

METHOD Via the websites of the seven Flemish daily newspapers, we searched for all articles published between 2008 and 2012 containing the keywords autism/autist(ic) and schizophrenia/schizophrenic. The collected articles (n = 4,181) were then graded to their stigmatising content.

RESULTS In the collected articles the coverage of autism was mostly positive, whereas the coverage of schizophrenia was predominantly negative. The contrast between the reporting on autism and on schizophrenia was very substantial ($p < 0.0001$) and the negative coverage of both disorders increased over time.

CONCLUSION The social stigma attached to schizophrenia is poignantly reflected in the Flemish newspapers. The fact that a disorder such as autism, which has many features in common with schizophrenia, is depicted in a much more favourable way than schizophrenia indicates that a more positive image of schizophrenia is not only desirable but also achievable.

TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 56(2014)6, 365-374

KEY WORDS autism, Flanders, newspapers, schizophrenia, stigma